

Perustuslaki ja kalastusoikeudet

19.1.2010

PEKKA LÄNSINEVA

OTT, VALTIOSÄÄNTÖOIKEUDEN DOSENTTI

TURUN YLIOPISTO/TIAS

PERUSOIKEUDET JA KALASTUS

- vanhat kumppanit

- Usein ajatellaan, että perus- ja ihmisoikeudet ovat tulleet Suomen oikeuteen n. 1990-luvulta alkaen
 - EIS 1990, HM:n perusoikeusuudistus 1995, PL-uudistus 2000
- Kalastuslainsäädännön historia kuitenkin osoittaa
 - että perusoikeudet ovat olleet pitkään läsnä Suomen oikeudessa
 - Eduskunnan perustuslakivaliokunnan käytännössä kalastusproblematiikka on yksi klassisimmista teemoista
 - onkiminen, pilkkiminen, viehekalastus, lohikymmenykset, pohjoiset kunnat, rajajoet ...
 - Estänyt + rajoittanut lainsäätäjän mahdollisuuksia muuttaa kalastusta koskevaa sääntelyä
 - Alan historia saattaa rajata/suunnata sääntelyn mahdollisuuksia myös nykyisin

Mutta: millaiset perusoikeudet – millainen perusoikeuskäsitys?

- Perinteinen perusoikeuskäsitys (n. 1900 - 1980-luvun loppu)
 - Omaisuudensuoja keskeisin perusoikeus;
 - Funtio: omistajan aseman ja status quon turvaaminen
 - Tiukat tulkinnat + ehdoton suoja -> poikkeuslakimenettely
 - esim. yleiskalastusoikeuden laajennukset tulkittiin hyvin herkästi perustuslain vastaisiksi -> poikkeuslait
 - kahden kalastuslain sääntelymalli – aukkoteoria
- Moderni perus- ja ihmisoikeuskäsitys
 - Koko perusoikeusjärjestelmä
 - kansalaisvapaudet, yhdenvertaisuus, TSS-oikeudet, ympäristöarvot ..
 - omaisuudensuoja toki edelleen mukana yhtenä perusoikeutena
 - Kaikkien intressitahojen perusoikeuksien optimointi ja punninta niiden välillä
 - Kotimainen ja kansainvälinen valvonta
 - lakeja säädettäessä + lakeja sovellettaessa
 - Perusoikeussuoja ei ehdotonta
 - rajoitusedellytykset
 - omaisuudensuojakin painavilla perusteilla rajoitettavissa

Perustuslaki ja kalastuslain uudistus

- kuinka laaja (poliitt.) harkintatila Is:llä?

- Perustuslain tulkintaperinne rajoittaa edelleen sääntelyvaihtoehtoja
 - Tuskin realistista omaksua sääntelytapaa, jossa kalastusoikeuden ja vesialueen omistusoikeuden suhde kokonaan katkaistaisiin
 - Voitaisiin tulkita “pakkolunastukseksi” -> täysi korvaus
- Toisaalta uusi PL ja moderni perusoikeuskäsitys mahdollistavat merkittäviäkin muutoksia sääntelyssä
 - erit. PL 20 §:n turvaamien ympäristöarvojen (esim. saimaannorppa, kalakannan monimuotoisuus) turvaamiseksi omistajan (+ muiden) kalastusoikeuksia mahdollista rajoittaa rankastikin
 - muiden yleisten etujen (esim. virkistyskäyttö, kalatuotteiden saatavuus kuluttajille, työllisyys jne.) omistajan asemaa voitaneen myös rajoittaa, mutta ei kenties yhtä pitkälle kuin em. ymp-perusteilla
- huom. myös EU-sääntelyn kasvanut rooli

Entä ammattikalastusintressi vs. vesialueen omistajan oikeusasema?

- Relevantit perusoikeudet
 - PL 15 §: Jokaisen omaisuus on turvattu
 - oikeus käyttää, disponoida, kieltää muita
 - PL 18 §: Jokaisella on oikeus lain mukaan hankkia toimeentulosa valitsemallaan työllä, ammatilla tai elinkeinolla
 - vapaus valita + harjoittaa
- PL 18 § ei luonnollisesti perusta oikeutta valita + harjoittaa sellaista ammattia, joka loukkaa toisen omaisuudensuojaa
 - eli elinkeinoa voi lähtökohtaisesti harjoittaa hyödyntäen vain omaa omaisuuttaan
 - toisen omaisuutta vain tämän suostumuksella

Jatkoa (2): omist. vs. ammattikalast.

- Omaisuudensuoja ei ehdotonta
- vrt. omistajan aseman rajoittaminen
 - yleisen edun hyväksi
 - ennalta rajaamattoman sivullistahon hyväksi (yleiskäyttö, jokamiehen oikeudet)
 - toisen yksityisen hyväksi (tietyn/rajatun)
- Monilla elämänalueilla omistajan asemaa (käyttö-, määräämisvaltaa tms.) on rajoitettu toisten elinkeinon- ja ammatinharjoittajien hyväksi
 - esim. verkko- ja kaapelityyppinen omaisuus (sähkö-televerkot)
 - esim. erilaiset kiinteistörasitteet (kulkuyhteydet)
 - kaivoskivennäisten etsintä ja hyödyntäminen (pitkäaikainen sääntelyperinne vrt. esim. maa-ainekset)

Jatkoa 3: omist. vs. ammattikalast

- Lähtökohtana siis että kalastusoikeus kuuluu vesialueen omistajalle; ja ulkopuolinen saa hyödyntää kalakantaa vain omistajatahon suostumuksella
 - ei siis suoraan punnintatilanne PL 15 ja PL 18 välillä
- Painavista syistä lainsäätäjällä voi olla mahdollisuus säännellä ja rajoittaaakin omistajan oikeutta
 - säädettävä lailla riittävän täsmällisesti
 - painavasta syystä
 - ei saa loukata suhteellisuusvaatimusta

Uudistuskaavailujen arviointia em. pohjalta

- kokonaisuutena ottaen esitetyt sääntelyvaihtoehdot punnittuja + varovaisia
- ammattikalastuksen suosiminen virkistyskalastukseen nähden
 - voitaneen esittää sellaisia painavia perusteita, jotka oikeuttavat erilaisen kohtelun
 - mm. kuluttajien asema, kalan saatavuus
 - tehokkaat pyyntitavat + saaliin ilmoitusvelvollisuus -> voitaneen perustella PL 18 kannalta

Ammattikalastus: kalavaraille pääsy

- lähinnä 3 sääntelyvaihtoehtoa
 - kalastusalueen myönt. lupa (nykymalli)
 - nykyjärjestelmän vahvistaminen
 - velvollisuus myöntää kalastuslupa tietyin edellytyksin
 - kytkentä kalavarojen käyttö- ja hoitosuunnitelmaan
 - viranomaismalli
 - julkinen viranomainen myöntäisi luvat päästä harjoittamaan kaupallista kalastusta yksityisille vesille
- perustuslain näkökulmasta viranomaismalli merkitsisi suurinta muutosta;
 - ja vaatisi tuekseen erityisen painavia perusteita ja/tai voisi edellyttää korvausjärjestelmän luomista
 - toinen malli saattaisi tarjota kehittelykelpoisen pohjan, jos kyetään esittämään painavat perustelut